

Samoosuđenik Rukopis tišine vraća nas na pravi put.

Sead Alić

Što pjesničku riječ razlikuje od riječi sapunice, kvaziduhovitosti saborskih umišljenika, rečenica gradskih funkcionara? Jedan od odgovora daje i Pranjčeva poezija, iskrena, naivna, bogata, odmjereni i – njegova

Ivan Pranjčić, Rukopis tišine; Insula; Čakovec, 2006.

*Oni dolaze!
U valovima
Osvajaju prostor.*

*Ubija me
Ispirnost njihovih
Očiju.*

*Ubija me stid
Zbog tolike
Ravnodušnosti.*

*Oni dolaze!
Uzimaju stvari
Keje nisu njihove.
Govore riječi bez
Značenja.*

*Oni više ni ne
Skrivaju
Da su već odavno
Mrtvi
Da nemaju apetita,
Da se ne sjećaju
Kako im miriše zavičaj.
Oni dolaze!
U valovima
Osvajaju prostor.*

S tjeran u kut Ivan Pranjčić bio je prisiljen na otvaranje. Nakon sudjelovanja u pokretanju lista Čagi, književnog podlistka Zoon poetikon, sudjelovanja u utemeljenju Medimurskih novina, Čakovečke televizije, lista Zovna i biblioteke Insula, te uređivanja desetak knjiga – čakovečka je kulturna javnost gotovo prisilila Pranjčicu na objavljivanje ove knjige. Tako su završena desetljeća meditiranja i samozavaravanja (kako ne treba izlaziti van, jer su vani oni drugi koji su sve upropastili). Rukopisom tišine Pranjčić je otkrpio vrata svojih radionica.

Već prvi pogled na pjesme otkriva da je riječ o autoru koji se vraća svojim pjesmarica, ponekad i dvadesetak godina kasnije, te kojemu se čini da je uvijek moguće sažeti, odmjeriti, punije... Čekajući, Pranjčić je doradivao, dotjerujući svoje pjesme, mijenjao se i pokušavao prilagoditi svijetu koji je sve više odmicao. U kojem smjeru?

"Posijali i vi i ja u neplodnu zemlju zrnje..."

Da bi sve postalo trgovinom bilo je potrebno svesti sve duhovno na ono

mjerljivo, usporedivo, razmjenjivo... U središta interesa ušli su tekstovi pogodni i podobni za jednokratnu uporabu. Od pjesnika se tražilo da postane kandidat za statista na sceni po kojoj se moglo samo povremeno, uz dopuštenje provjerenih i upućenih javnih menadžera (gotovo-sindikalskih vođa), uz bljesak pokojeg *flasha* u uključiva-nje kamera neke ponoćne televizijske emisije – prošetati...

Mnogo gore od Zamjatinove mračne vizije – pjesnike je, u ovim vremenima, zadesila sudbina svjedočenja o vlastitom uranjanju u površno (pjevanje o nečijem grijehu, kojim se sudi nečijem životu – kakvo je to još uvijek visoko poimanje snage poetske riječi...). U vremenu smo odustajanja pjesnika od bitnog; u svijetu obećane scene riječi, pokradenih značenja; u vremenima smo "situiranja" pjesnika u redove pjesnika (u akcijama reklamnih agencija, novinskih kuća, za pultova knjižara, u stožerima političkih stranaka...). U redu se sve zna; red poštuje hijerarhiju; kriterij svakog reda je nešto poziciji izvanjsko... *Biti*, uzimanjem udjela u interesnoj zajednici predvodenoj kakvim ovom pručienim za laktarenje u medijima – mnoge je zaljubljenike riječi otjeroalo u tišinu nepostojanja. Ona je danas toliko snažna (postala je gusta) da svemu plitkom i problematičnom nije teško doći do izražaja.

Pa gdje su i što su pjesnici uopće danas?

Pjesnik je stečaj... i kada piše o običnoj čežnji: za nedovršenim šetnjama uz nekad zelene obale nekad plavih rijeka; čežnji za zajedništvom s ljudima istih snova; čežnji za onim drugim koji nas čini prvim i koje se ponovno pretvara u neposredno drugo; čežnji za izlaskom na Agoru bez izlaska van; čežnji za tako jasnim i jezgrovitim stihom da se papir lomi pod ledom bridova riječi; čežnji za mirom u nemiru, letom u neletu; čežnji za svijetom bez "mračine" negdje između neba koji pada i obale koja stremi u visine; čežnji za ljepotom svijeta u kojoj bi prašnjavi ratari jezika i rime postali "bojama svijeta".

Udomljen u riječi, on luta tražeći ukradeni dom. Dom je Čovjek, Žena, Riječ kojom se postaje, Grijezdo koje jest samo ako je oduvijek, od pamti-vijeka. Dom je prostor obreda svakodnevnog postajanja. Dom je staza kroz drugoga. Put povratka. Dom je umivenost. Dom su djeca koja nas podsjećaju "kako se gripi punim rukama".

Pjesnik bira noć kao slikarsko platno. Po njemu se ispisuju zvuci. Noćna tišina je podloga na platnu... koja ističe igru, uzajamnost i raspolaganje. Pjesnik sebe osuđuje na šutnju, osluškivanje, odmjerenje, instinkt, slučaj. On će desetljeća provesti u nadgledanju jednog stiha, jer je u tom stihu sadržan smisao možda cijeloga svijeta. On ne govori u prazno.

Pjesnik je vran gavran koji se koristi magijom večeri što s vodom se

mrijesti (*San ljetne noći*). U sjeni tišine, one guste, on propituje kako je ne biti više (*Mirogojska*). Poput Dizdara sluti vojske silne, sjever i propast (*Volim*). Vraća se uvijek iznova njoj i vodi, krikui i strahu, tuzi i slutnji... (*Ona i voda...*). Željan cjeline i radosti pretvara se u Ikara koji, u sreći trenutka punine, prozviđi nebom (*Ikara*)

"Kako samo sada klikte/kako bruje odrješite/ishitrjele bijele strijele/ljepotice zakašnjele"

"Povučen tuđim redosljedom" Ivan Pranjčić dugo je osluškivao, motrio, stiskao, rezao, predavao se, odustajao, bježao i – pisao. Vremena i nevremena su se smjenjivala, pjesme su postajale sve kraće, forma sve stroža. Skutren i prevaren, u riječ zaljubljen, a na stratištu ostavljen – Pranjčić se jedva odlučio izaći iz vlastita prognanjanja. Rođena je nevelika, ali snažna zbirka: *Rukopis tišine*. "Ne idi ništa van" dugo je bio stih koji je određivao život ovog akademski obrazovanog pjesnika (filozofija/književnost), doktoranda književnosti, glazbeno prokušanog (*Anarhokor*) sanjara koji u kasne noćne sate propituje sebe i riječi kojima se propituje.

Bježeći sa svih kraljevskih puteva, Pranjčić se propustio ukrcati u neki od usputnih vlakova, uključiti se u grupaciju, školu, klasu, kastu, orijentaciju; zaboravio je polijepiti etikete, odabrati izme, potruditi se biti atraktivnim za mikrofone, svjetla i diktrafone. Koliko nesporazuma.

Samo užoj čakovečkoj kulturnoj javnosti i prijateljima poznato je kako Pranjčić, kantautorски svirajući i pjevajući svoje pjesme – pjeva čistu poeziju. Svojem glasom i uglazbljenim stihovima preko noći bi mogao postati uporišnom točkom poetskog kantautorstva u Hrvatskoj. Možda to i sluti kada želi "sav se u atom skupiti/makar jedanput imati/trenutak leta slobodnog/pa dugim lukom opružen/radostan klikat klikniti/ nebom proizviđati". Mogao bi poput Okudžave harati našim usima utrnulim od riječi-mamac rječitih birokrata zaduženih za obećanja. Mogao bi poeziji donijeti novu generaciju strasti. Nadajmo se da i hoće... Pritom bi, naravno, nestalo nešto od mira u kojemu je kao pjesnik rođen i u kojemu meštrovičevskom manirovom kleše i sklada.

"Moje su riječi samo zvuk/ Moje su znanje samo prah/U meni samo strepnja/I strah"

Mi mislimo i pjevamo u slikama, pisao je, među ostalim Octavio Paz. U tim su slikama naši svjetovi, drhtaji, emocije. Sve je, dakle, u tim slikama koje poput virtualne mreže, mape, isijavaju iz pjesničkih riječi. Poetska slika zahvaća dubinu, bilježio je Paz, za razliku od masmedijske koja daje dvodimenzionalnu, površnu, okljastrenu, plitku, plošnu, sliku istine (odnosno onoga što prikazuje).

Umjesto božanskog ludila zbog kojeg je Platon svojevremeno htio istjerati pjesnike iz države, većinu je opismenjene demokratske sredine zahvatilo svjetovno ludilo uzimanja udjela u umnažanju vlastitih likova, pri čemu je poezija jedno od sredstava/razloga/povoda/izgovora. Općinstvom kraljuje prazna riječ, preslična svakodnevnim riječima-skretnicama, riječima prometicama, riječima-odrazima... Tajna jezika pada sve dublje kroz porozno tlo izgovaranja. Riječ, kako bi rekao Valéry, postaje sitniji za razmjenu i sjeća se vremena riječi-zlatnika. *Copy-paste* zamka smije se vlastitom uspjehu.

Uspoređujući filozofsku i književnu riječ Gadamer ono zajedničko pronalazi u odrednici da i jedna i druga jedino ne smiju biti nešto proizvoljno. Bez smjelosti na koju su osuđene, i jedna i druga postaju prazne, zvuče slično svakodnevici, neprepoznatljive su na horizontu matrica.

Što čini da boja, kako je pisao Heidegger, nikad nije tako i toliko boja kako i koliko je to na slici velikog slikara? Što pjesničku riječ razlikuje od riječi sapunice, kvaziduhovitosti saborskih umišljenika, rečenica gradskih funkcionara kojima iz zahvalnosti (zbog trgovine) objavljuju pjesme i hvalospjeve?

Jedan od odgovora daje i Pranjčeva poezija, iskrena, naivna, bogata, odmjerena i - njegova.

"Nebu je dosta visine..."

Lagodnost preživljavanja Zapada (ustrojena na ledima izrabljivane siromašne većine Trećega svijeta) porodila je površnost, odustajanje od bitnog, prazninu perpetuiranja, obavljanje postavljenih funkcija. Magija riječi ustupila je mjesto samorazumljivoj rečenici, instrumentu. Pretpostavka za izgradnju i korištenje kompjutera stvarala se u siromašenju rečenice, odustajanju od dubine.

Razlozi zbog kojih Goethe nije prihvaćao filozofsku misao svojih suvremenika (strah da struktura misli neće uvećati njegovu učinkovitost, životnost, iskustvo, oblikovanje njegova bića...) danas su potvrđeni. Misao prečesto ostaje u svijetu izvanjskih asocijacija, sustava za trgovinu položajima, karijerama, utjecajima, ulogama... Spuštanje u dubinu rijetkost je u vremenima kada se klizi po trbusima leševa Trećega svijeta. Poezija je tu sa svojim kritikom, kao prajezik čovječanstva; ona je tu podsjetiti nas na slutnju o beskraju dimenzija u kojima možemo biti (ako odustanemo od pukoga trajanja).

U oskudnim vremenima nismo, kako je to mislio Heidegger, zajedno s Hölderlinom, ostali bez boga, posebno ne u onom

smislu po kojemu "bog vidljivo i jednodznačno u sebi (ne) sabire ljude i stvari, i iz takvog sabiranja u sebi sastavlja svjetsku povijest i ljudsko prebivanje". Takvo uprizorenje nestajanja Boga identično je iznalasku nestajanja mita. Bog i mit su nešto kao simboli vremena pobjede trgovine i praznine: Novac kao univerzalni medij postao je zajedničkim nazivnikom i za ono o čemu se pjesnici, filozofi, znanstvenici, povjesničari, vjernici... nisu mogli složiti. Zajednički nazivnik po svojoj funkciji kreše suvišno i sve svodi na prevodivo i utrživo.

Danas se tako rijetko govori o novim mislima, ali su puna usta priče o novim knjigama. Rijetko smo nazočni autentičnom iskustvu, ali često ćemo takvu naljepnicu zalijepiti nečemu tako sitnom da će se laž primijetiti i iz aviona. Konačno, o dubini i ne sa- nja...

Bogovi su s nama. U prognanim, zaboravljenim, neotkrivenim, tihim dubinama. U neobjavljenim rukopisima. U odbijanju. U strepnji i traženju.

Sva su vremena oskudna; oskudnost je konstanta i granica koja se mora proći.

Svijet tehnologija teško izlazi na kraj s mislima, pjesničkim dubokim stilom, s osjećajem vjere u neizrecivost Nesagledivog. Zato postoje police za knjige i mogućnost slaganja po autorima, nakladnicima, temama, godištima, nacijama, jezicima, disciplinama... Umjesto uranjanja u riječ (povezanu s cijelom poviješću ljudskog traženja), danas smo skloniji hiperprodukciji statusa i uloga. Sebe u djelo postavljaju istine bića postalo je sebe u *djelo* postavljanje prividom istine.

Rukopis tišine vraća nas na pravi put. ■